

960901-3

Platón patří k filosofům, kteří poměrně hodně psali, a přece má vážné pochybnosti o tom, zda právě to filosoficky nejzávažnější lze sdělovat písemnou formou. Možná že mu tyto pochybnosti trochu nasugeroval jeho učitel, který nenapsal vůbec nic (a o kterém bychom dnes téměř nic nevěděli, kdyby se Platón rozhodl také nepsat). Od dob Platónových se mnohé změnilo a náš dnešní vztah k písemnému upevnění a zachování slovem vyjádřených myšlenek se zkvalitnil a prohloubil (a to v několika směrech). Aktuální promluva a rozmluva na filosofická témata resp. filosofického charakteru má nepochybně některé jasné přednosti, ale má také nevýhody. Rozdíl lze snad nejlépe demonstrovat na vztahu mezi napsaným dramatem nebo filmovým scénářem a jejich hereckou (a režijní atd.) realizací. Herecký výkon oceňujeme právě proto, že nejde o pouhé přečtení nebo zrecitování pevně daného textu. Promlouvající nebo přednášející filosof má a vždycky bude mít ve filosofii a jejím životě pevné místo: filosof vždycky musí být (měl by být) také tak trochu dobrý rétor, dobrý řečník. Zažít živě přednášejícího filosofa je cosi nenahraditelného a nezastupitelného: kdo nikdy neslyšel mluvit velkého filosofa, o tom lze říci, že se vlastně nesetkal s celou filosofií jako specifickým kulturním fenoménem. Dnes máme k dispozici technické prostředky, jak zachovat hlas filosofa na magnetofonovém pásku a dokonce za doprovodu vizuální formy jeho projevu na videozáznamu. Je to velmi důležité, mnohem důležitější než kdysi vyobrazení a později fotografie: filosof nám cosi sděluje i svou tvář, svou mimikou, svými gesty a ovšem také svým hlasem, svým živým jazykovým projevem. Písemný projev otvírá však filosofovi jakoby nové prostory, nové cesty, nové způsoby předvádění vlastního myšlení a jeho charakteristických rysů. Živá promluva nemůže počítat ani s tím, že posluchač zachytil vše z toho, co promlouvající myslitel vskutku vyslovil; zejména však nemůže počítat s tím, že byl vskutku schopen sledovat i jen naznačené nebo dokonce ani nenaznačené souvislosti, kterých si sám filosof byl zároveň vědom nebo s nimiž alespoň jako se zřetelně vybavitelnými, protože již dříve myšlenými a promyšlenými prostě počítal. Kdyby to promlouvající chtěl nějak napravit, narušilo by to postup jeho výkladu do té míry, že by se posluchač rychle ocitl na pochybách a dokonce ve zmatku. To vše je možno v nesrovnatelně přehlednější podobě provést písemně a zejména tiskem (práce s různým typem písma, poznámkami pod čarou nebo za kapitolou, odkazem na jiná místa v textu nebo na jiné texty, které navíc mohou být citovány, přičemž je čtenáři velmi dobře umožněno některé poznámky nebo i partie přeskočit a vrátit se k nim později, anebo naopak některé partie číst několikrát a stále pozorněji a s větším porozuměním, atd.). Když se Platón domníval, že filosofovo písemné sdělení nemůže nikdy dosáhnout stejného účinku (můžeme-li takto jeho obavy zestručnit a zjednodušit, i když tam hrály svou roli ještě jiné obavy), neměl a nemohl mít dost zřetelnou představu o tom, co zase všechno navíc oproti ústnímu sdělení dovoluje autorovi sdělení písemné.

(Písek, 960901-3.)